

MILLIY MUSIQIY MEROS ORQALI YOSHLAR ONGIDA MA'NAVIY QADRIYATLARNI MUSTAHKAMLASH**Amanova Sanobar Chorshanbiyevna**

Termiz tuman 5-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Musika madaniyati fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17858456>

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek xalqining milliy musiqiy merosi yoshlar tarbiyasida tutgan o'rni, uning ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishdagi o'rni va ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Milliy kuy-qo'shiqlar, maqom san'ati, baxshichilik, marosim qo'shiqlari, xalq og'zaki ijodi namunalarining tarbiyaviy salohiyati o'rganilib, ularni maktab ta'limi jarayoniga samarali integratsiya qilishning amaliy yo'llari yoritilgan. Tadqiqot kuzatish, qiyosiy tahlil, pedagogik eksperiment va suhbat metodlari asosida olib borildi. Olingan natijalar milliy musiqiy meros yoshlar ongida vatanparvarlik, milliy g'urur, estetik dunyoqarash, ma'naviy immunitet va ijobiy axloqiy fazilatlar shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatishini namoyon etdi.

Kalit so'zlar: milliy musiqiy meros, ma'naviy qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi, maqom, baxshichilik, musiqa madaniyati, ta'lim jarayoni.

KIRISH

Yoshlar tarbiyasi, ularning ongida ma'naviy qadriyatlarni shakllantirish masalasi bugungi globallashuv va axborot oqimi keskin kuchaygan davrda yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Bugun dunyo maydonida axborot texnologiyalari, turli madaniy oqimlar, ommaviy madaniyat va g'arbona hayot tarzining tezkor kirib kelishi yoshlarning dunyoqarashi, qadriyati, fikrlashi va xulq-atvoriga sezilarli darajada ta'sir qilmoqda. Shu bois, milliylikni asrash, ma'naviy poydevorni mustahkamlash, yoshlar ongida milliy identitetni shakllantirish davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. O'zbek xalqi ming yillar davomida boy madaniy meros yaratgan. Xalq og'zaki ijodi, mumtoz adabiyot, milliy urf-odatlar bilan bir qatorda musiqiy meros ham xalqning ruhiy olami, falsafasi, qadriyatlari, ezgu orzu-intilishlarining badiiy-tasviriy ko'rinishidir. Musika inson ruhiga bevosita ta'sir qiluvchi, uni tarbiyalovchi, shakllantiruvchi qudratga ega san'at turidir. Sharq mutafakkirlari – Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur musiqaning inson ma'naviyati va ruhiy holatiga ta'siri haqida alohida ilmiy qarashlar bildirgan.

Milliy musiqiy merosning asosiy qismini quyidagilar tashkil etadi:

O'zbek maqom san'ati – xalqimizning musiqiy-falsafiy merosining cho'qqisi;

Baxshichilik – dostonchilik an'alarini o'zida mujassam etgan musiqiy-adabiy maktab;

Xalq qo'shiqlari – hayotiy tajriba, axloqiy qarashlar va turmush tarzi ifodasi;

Marosim va udum kuylari – xalqning qadimiy turmush tarzi aks etgan kuylari;

Allalar, laparlar, yor-yorlar – oilaviy tarbiya va jamiyat ma'naviyatining musiqiy ifodasi.

Bu musiqiy meros nafaqat badiiy san'at namunalari, balki yoshlar tarbiyasida kuchli ma'naviy, axloqiy, ruhiy, estetik maktab vazifasini o'tadi. Ayniqsa maktab ta'limida musiqa madaniyati darslarida milliy musiqiy merosdan to'g'ri foydalanish o'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitadi, ularning milliy o'zlikni anglashiga xizmat qiladi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda yoshlar ongida turli yot g'oyalar, ommaviy madaniyat ta'siri kuchayib borar ekan, ularda milliy immunitet, ya'ni o'zligini anglash va asrash, milliy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik hissini musiqa orqali shakllantirish juda katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida milliy musiqa, ta'lim psixologiyasi, pedagogika, san'atshunoslikka oid 40 dan ortiq ilmiy manbalar o'rganildi. Ular orasida:

sharq mutafakkirlarining musiqaga oid qarashlari,
zamonaviy pedagogik texnologiyalar,
musiqa ta'limi metodikasi, maqom va xalq og'zaki ijodi bo'yicha tadqiqotlar,
yoshlar ma'naviyatiga oid davlat siyosati bo'yicha hujjatlar,
amaliyotchi o'qituvchilarning metodik ishlari mavjud.

Metodologiya sifatida:**1. Kuzatish metodi**

Maktab musiqa darslarida o'quvchilarning milliy musiqaga munosabati o'rganildi.

2. Suhbat va anketa metodi

O'quvchilarga milliy musiqaning ularga ko'rsatgan ruhiy-ta'siri bo'yicha 12 savoldan iborat anketa o'tkazildi.

3. Qiyosiy tahlil

Milliy musiqaning tarbiyaviy ta'siri ommaviy musiqa namunalaridan farqlanib tahlil qilindi.

4. Pedagogik eksperiment

Bir chorak davomida milliy musiqiy meros asosida dars ishlanmalari sinab ko'rildi.

Olingan ma'lumotlar ushbu maqola natijalari uchun asos bo'lib xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot asosida quyidagi muhim natijalarga erishildi:

1. O'quvchilarda milliy musiqaga qiziqish oshdi

Buning asosiy sababi – darslarda jonli ijro, maqomlardan parchalar tinglash, baxshilar ijodi bilan tanishtirish kabi metodlar qo'llanganidadir.

2. Ma'naviy qadriyatlarga hurmat shakllandi

“Alla”, “Yor-yor”, “Kelin salom”, “Laparlar” mazmuni o'quvchilarda mehr-oqibat, hurmat-ehtirom, sadoqat kabi tuyg'ularni mustahkamladi.

3. Vatanparvarlik hissi kuchaydi

“Tanovar”, “Samarqand ushshog'i”, “Buxoro shashmaqomi” kabi kuylar o'quvchilarda milliy g'ururni oshirdi.

4. Estetik tafakkur rivojlandi

Maqom yo'llarining murakkab ohangdorligi o'quvchilar musiqiy didining shakllanishida muhim omil bo'ldi.

5. Ruhiy barqarorlik va ijobiy psixologik kayfiyat ko'zga tashlandi

O'quvchilar milliy kuylarni tinglaganda tinchlik, osoyishtalik, mulohazakorlik holatini his qilganliklarini bildirgan.

MUHOKAMA

Milliy musiqiy merosning yoshlar tarbiyasiga ta'siri shu darajada kuchliki, u boshqa san'at turlaridan farqli ravishda bevosita qalbga, ruhga, ongga ta'sir ko'rsatadi. Undagi ohanglar, ritmlar, falsafiy teranlik yoshlarning tafakkurini shakllantiradi, ularda nafosatni anglash qobiliyatini n

Shuningdek:

maqom san'atidagi chuqur falsafa – tafakkur kengayishiga,
baxshichilikdagi jasorat va matonat – vatanparvarlikka,

xalq qo'shiqlaridagi samimiylik – axloqiy poklikka,
allalardagi mehr – mehr-shafqat tuyg'usining kuchayishiga xizmat qiladi.

Bu jarayonning samarasi musiqa ta'limining sifatiga, o'qituvchining metodik yondashuviga, o'quvchining o'ziga xos psixologik xususiyatlariga bog'liq bo'ladi. Shuning uchun milliy musiqa darslarda muntazam, tizimli va zamonaviy texnologiyalar asosida o'rgatilishi zarur.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, milliy musiqiy meros yoshlar tarbiyasining ajralmas qismi bo'lib,

U ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlaydi,
yoshlar ongida milliy identitetni shakllantiradi,
vatanparvarlik ruhini oshiradi,
estetik dunyoqarashni boyitadi,
ruhiy barqarorlikni ta'minlaydi,
yot g'oyalarga qarshi ma'naviy immunitetni kuchaytiradi.

Musiqa madaniyati darslarida milliy merosdan samarali foydalanish o'quvchilarda barkamol shaxs sifatlarini shakllantirishning eng ta'sirchan pedagogik vositasidir.

Takliflar:

1. Maktablarda "Milliy musiqa haftaligi", "Maqom saboqlari", "Baxshilar bilan uchrashuv" kabi loyihalarni yo'lga qo'yish.
2. Musiqa madaniyati fani bo'yicha yangi o'quv qo'llanmalarini yaratish.
3. Har bir sinf uchun milliy musiqiy merosdan iborat audio to'plamlar ishlab chiqish.
4. Musiqa darslarida amaliy mashg'ulotlar, jonli ijro, sahna ko'rinishlari ulushini oshirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I. A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch". Toshkent, 2010.
2. Usmonov I., Matyoqubov Z. "O'zbek musiqa merosi tarixi". Toshkent, 2018.
3. Turg'unov S., Jo'rayev M. "Musiqa ta'limi metodikasi". Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ma'naviy-ma'rifiy islohotlarga oid farmon va qarorlari.
5. Raxmonov B. "Maqom san'ati va uning tarbiyaviy ahamiyati". Ilmiy maqolalar to'plami, 2020.